

Een veestapel in balans voorkomt een hoog celgetal

Bioveem Ervaringskennis van Durk Oosterhof

Aanleiding

Op het melkveebedrijf van Durk Oosterhof wordt sinds 1994 geen droogzetters meer gebruikt. Sinds 1999 stopte hij helemaal met het gebruik van antibiotica tegen uierontsteking. Durk heeft hierin een principiële keuze gemaakt. Hij vertrouwt op zijn veestapel, management en bedrijfsysteem en denkt hierbij de antibiotica niet meer nodig te hebben. De laatste jaren was het optreden van uierontsteking geen knelpunt. De enkele gevallen werden niet met antibiotica behandeld; ze genazen, werden driespeen of werden afgevoerd.

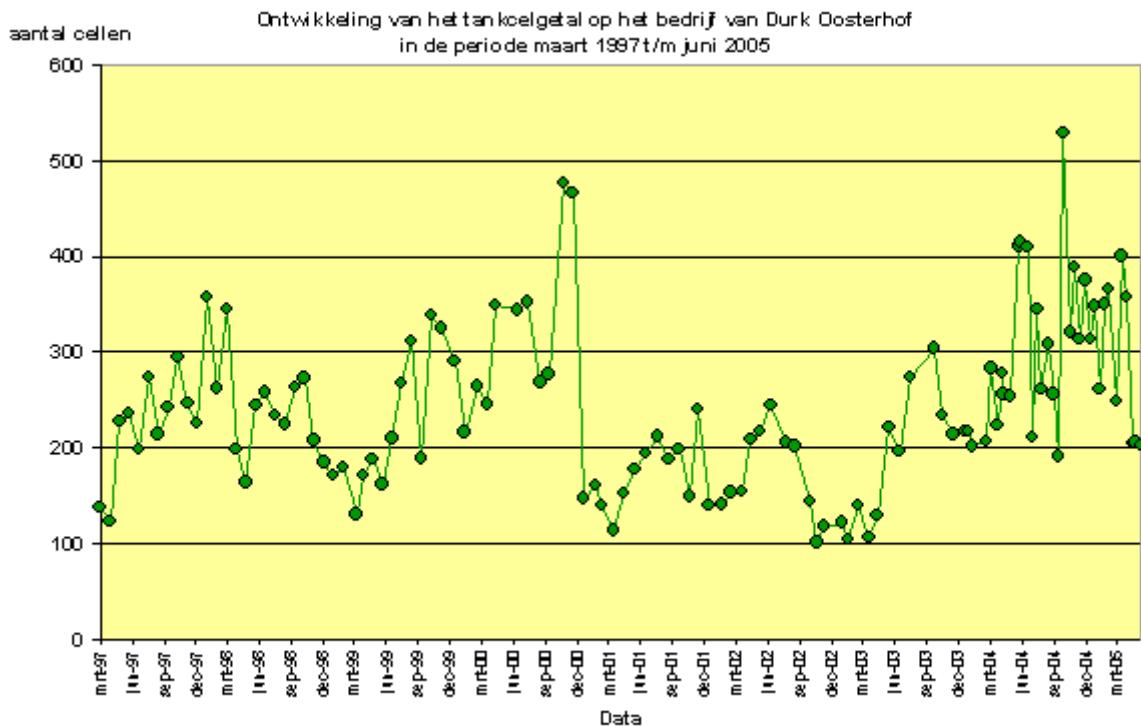
Doelstelling

Durks doelstelling is een bedrijfsvoering te ontwikkelen, waarbij hij het vee, de omstandigheden en het management zodanig op elkaar afgstelt, dat antibioticagebruik tegen uierontsteking niet meer nodig is. Achterliggende visie is dat het gebruik van medicijnen beperkt moet blijven. Hij wil deze uitsluitend inzetten als het niet anders kan. Dit beperkt milieulast en verkleint de kans op resistentie door bacteriën. Durk ontdekte dat de koeien na de omschakeling naar biologische bedrijfsvoering sterker waren geworden. De dieren herstelden sneller en gemakkelijker. Ook verliep het afkalven gemakkelijker en waren de kalveren vitaler en meer helder. Op basis hiervan zag Durk mogelijkheden om binnen zijn bedrijfssysteem het antibioticagebruik af te bouwen...

Na de omschakeling kwam er meer balans in de veestapel. Deze is door de jaren heen verder ontwikkeld. De volgende onderdelen hebben hier invloed op:

- ◆ Management van Durk
- ◆ Genetische achtergrond
- ◆ Voedingsaspecten
- ◆ Stal en (melk)installaties

Deze balans is moeilijk aan te duiden, maar betreft alle beïnvloedende omgevingsfactoren van het dier. Het is waarschijnlijk nodig om zonder antibiotica te kunnen werken. Anderzijds is de vraag of men met antibioticagebruik een dergelijke balans kan vinden.

Koppelbeheerder

Het management Management is voor Durk: aandacht, zorg en gevoel. De wijze waarop hij en zijn medewerker omgaan met het vee, is erop gericht om rust in het koppel te brengen en houden. Ze proberen een sfeer te creëren, waarin de koeien zich veilig voelen en op hun gemak zijn. Belangrijke ingrediënten hiervoor zijn:

- zelf rustig omgaan met het vee
- altijd voer ter beschikking stellen
- altijd een schone, ruime stal bieden

De koeien kunnen 's zomers altijd in de stal komen eten drinken of liggen. (Het komt niet veel voor dat de dieren naar de stal terugkomen. Dit is voor Durk een indicatie dat ze in de weide tevreden zijn, oftewel dat ze voldoende voer hebben.)

Durk vindt zichzelf geen koeienboer, want hij kent de dieren zelf niet goed genoeg. Wel weet hij heel goed wat er in het koppel omgaat. Wellicht is Durk meer een koppelbeheerder.

Illustratie zorg en aandacht: De bedrijfsverzorging dacht dat bij bedrijven waar veel koeien op een klos lopen, het wellicht zinvol zou zijn meer aandacht te geven aan het bekappen van klauwen. Bij inventarisatie bleek dat bij deze bedrijven de klauwkwaliteit over het algemeen hoog is. Hieruit concludeerde de bedrijfsverzorging dat deze boeren niet tegen een kreukele koe kunnen en ze dus snel besluiten om een klos eronder te zetten (zorg en aandacht geven). Durk had in 2003 vrij veel koeien op een klos lopen.

De vraag is hoe deze balans tot stand komt. Durk werkt ook buiten het bedrijf en dan is er een medewerker die voert, melkt en de stal reinigt. Omdat dit altijd al geweest is, zijn de dieren dit gewend. De melker gaat zelf ook rustig met de koeien om en besteedt veel zorg aan hen. Hij komt minimaal twee maal per week melken en soms in het weekend. Al meer dan 12 jaar werkt hij op het bedrijf.

Twee melkers op een bedrijf lijkt niet optimaal. Ook de melktijden zijn soms onregelmatig. Het interval tussen de twee melktijden wordt hierbij wel als een maatstaf gebruikt. Als een melker 's ochtends om zes uur melkt en 's avonds om half vijf/vijf uur, dan heb je een interval van 11-13 uur. Een kort interval is volgens Durk geen probleem. Hij denkt dat een uitgestelde ochtendmelking (met dus een langere interval dan 13 uur) 'erger' is dan een uitgestelde avondmelking.

Het melken

De koeien zijn gehuisvest in een ligboxenstal, die ingestrooid zijn met gehakseld stro. Ze worden tweemaal daags, na het melken, nagelopen en schoongemaakt. Hij melkt de koeien in een visgraatmelkstal (2 maal 6) met een Fullwood-melkmachine. Deze is afgelopen winter gerenoveerd en er zijn nieuwe pulsatoren aangeschaft. Durk scheert de uiers twee- tot driemaal per jaar. De koeien worden met een katoenen doek gereinigd (droog). Afhankelijk van hoe vies de uiers zijn, gebruikt Durk een doek voor één tot drie koeien. De katoenen doeken worden in een wasmachine op 80°C gewassen. Na het voorbehandelen van alle koeien wordt de melkmachine aangesloten.

Tot 2004 behandelde Durk de oudmelkse koeien voor, waarna hij wachtte op het laten schieten van de melk. Vervolgens werden ze aangesloten. Met deze werkwijze is Durk gestopt. Hij had het idee dat er meer kans op besmetting tussen de koeien kan optreden. De koeien werden namelijk vlak na elkaar behandeld, zonder het tussentijds aansluiten van de machine. Hetzelfde geldt voor het aansluiten van de melkstellen, wanneer de koeien al wat melk laten schieten tijdens het aansluiten.

Durk straalt de koeien voor. Nadat hij een melkstel afneemt, spoelt hij de tepelvoeringen van binnen en op de kop met koud water af. Durk selecteert de koeien niet op een hoog celgetal en melkt ze dus door elkaar. Na het melken gaan de koeien naar het voerhek. Ze worden niet vastgezet, maar gaan niet vaak liggen. Durk melkt met handschoenen, omdat hij allergisch is voor rubber. Zijn melker melkt sinds kort met handschoenen. Voordeel is dat de handen minder kloven van het melken krijgen. Beiden weten over het algemeen goed, hoe het staat met het celgetal van de koeien. Bij een probleem spreken ze dit voor het melken door. In de melkstal ligt vaak de meest recente melkcontrolelijst, gesorteerd op celgetal.

Sinds de koeien in 2004 in de ligboxenstal een afkalfbox ter beschikking hebben, gebruikt Durk geen emmerinstallatie meer. Hij denkt wel eens na over slanggeleiders, maar het is op dit moment nog geen serieuze overweging.

Veel adviezen vanuit de natte meting zijn/worden niet opgevolgd. Zo melkt hij hoogcetal koeien niet als laatste. De tepelbekers spoelt Durk met koud in plaats van heet water. Na het voormelken worden alle koeien direct aangesloten en er zijn geen slanggeleiders in gebruik. Verder gebruikt hij geen papieren doeken.

De melkproductie van de veestapel is voor biologische begrippen vrij hoog.

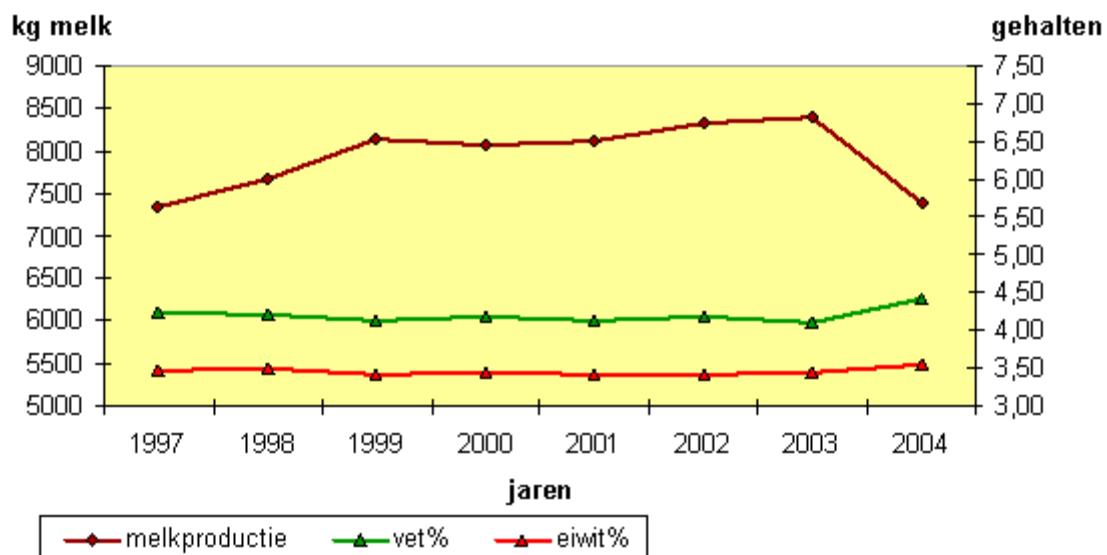
Optreden van uierontsteking

Durk gebruikt absoluut geen droogzetters meer. Het verkeerde kwartier wordt niet meer in de tank gemolken. Hij melkt deze apart, machinaal of met de hand uit. Soms wordt het kwartier met muntolie gemasseerd.

Dit gebeurt alleen als Durk er perspectief in ziet. Hier moet je het probleem snel onderkennen. Als het kwartier al hard is, dan heeft het volgens Durk geen zin meer. Een kwartier wat nog soepel is, maar enkele vlokjes heeft (een beginnende uierontsteking) kan met muntolie geholpen worden.

Het kwartier met uierontsteking wordt weer in orde of droogt op. Als het opdroogt, melkt Durk de koe als driespeen. Bij de volgende lactatie gaat hij na of het kwartier weer in orde is. In ca. 25 % van de gevallen is dit zo, in andere gevallen blijft de koe driespeen. 9 van de 40 melkkoeien zijn nu driespeen. De gemiddelde melkproductie per koe ligt door de jaren heen rond de 8.000 kg melk. De laatste jaren daalde de productie onder invloed van het opfokken van kalfjes door de moeder (bron: melkcontrole gegevens).

Melkproductie en gehalten op het bedrijf van D. Oosterhof, over de periode 1997 t/m 2004

De krachtvoerkosten per kg geleverde melk liggen gemiddeld op 4,7 tot 5,0 ct. per kg geleverde melk.

Fokkerij en selectie

Durk heeft niet veel interesse in de fokkerij. Het Stieren Advies Programma (SAP) gebruikt hij als leidraad. Daarnaast overlegt hij op basis van een SAP-uitdraai regelmatig even met de fokkerijadviseur van CR Delta.

Algemeen beleid

Het bedrijf fokt niet echt naar melktypische koeien. Durk hanteert de volgende criteria voor de stieren die in het SAP meedraaien:

meer dan 105 punten voor uier en beenwerk
positieve vet en eiwit vererving
melkvererving: het liefst <1000 kg melk

mastitisindex: boven de 100
stieren zonder ET

De koeien bij Durk zijn voornamelijk:

Charta's (voorheen Grytses)
Van de Hakken's
Ydwine's

Durk ziet geen nadrukkelijk onderscheid bij celgetal in deze lijnen, maar heeft hier nog niet diepgaand naar gekeken. In de omschakelperiode naar biologische landbouw zijn enkele dieren uitgeselecteerd, die dit niet gered hebben. Na deze periode hield Durk eenmaal een sterke selectie door alle hoogcelgetalkoeien te saneren. Overigens gebruikte hij toen al geen droogzetpreparaten meer. De aanwezige lijn Sjoukje - waarvan de laatste koe 14 jaar oud was en 100% Fries Hollands - heeft het niet kunnen reden en komt nu vrijwel niet meer op het bedrijf voor.

Durk: "Mijn ideale koe (duurzaam, gemakkelijk en goede productie) loopt niet meer in mijn stal. ('De ideale koe is een koe, waarvan je niet weet dat je hem hebt.') Voorbeelden hiervan zijn Koe 7 en 8. Deze zijn probleemloos en vallen niet op."

Koe 7 is bezig met haar derde lactatie en heeft een levensproductie van 11.000 kg melk, 5,53% vet en 4,08% eiwit. Haar moeder Koe 616 had 4 lactaties gemolken, maar hetzelfde karakter als Koe 7.

Koe 8 is bezig met de tweede lactatie. Haar moeder Koe 8406 had 8 lijsten met 56.000 kg melk, 3,78% vet en 3,48% eiwit.

Op het bedrijf loopt Gerda 20. Dit is een mooie koe. Ze is nu 12 jaar oud en heeft goede productieresultaten. Hoewel het dier vaak klauwproblemen heeft, weet ze zich goed te handhaven. Gerda 20 is een koe die kleine binnenklauwen heeft en in verhouding vrij hoge buitenklauwen. Regelmatig heeft ze last van bevangenheid, wat resulteert in zoolzweren. Omdat de binnenklauw heel laag is, moet ze dan vrij snel op een blokje. Overigens lijkt het wel alsof deze koe met de jaren beter wordt voor wat betreft de klauwen. Gerda 20 heeft echter weinig nakomelingen in de veestapel lopen. Gerda 20 is bezig met haar tiende lactatie en heeft momenteel een levensproductie van 88.000 kg melk met 3,84% vet en 3,28% eiwit. Gerda 411 is bezig met de zevende lactatie met 71.000 kg melk, 3,64% vet en 3,11% eiwit. Gerda 92 heeft haar derde lactatie met 23.000 kg melk, 4,35% vet en 3,51% eiwit (ze is driespeen).

Voeding

Omdat de koeien goed produceren, is het belangrijk dat de dieren een goed rantsoen krijgen: voldoende voer van goede kwaliteit, goede verdeling in de lactatieperiode. De krachtvoercomputer is zo afgesteld, dat de krachtvoerverstrekking voornamelijk in het begin van de lactatie plaatsvindt. De hoeveelheid hangt af van de melkproductie. Durk heeft 2 groepen: Groep 1: 0-120 lactatiedagen en Groep 2: 120 lactatiedagen en langer. De afbouw vindt plaats op basis van conditie. Uiterlijk na 250 dagen geeft Durk geen krachtvoer meer aan koeien die een lange lactatieperiode kennen (meer dan 400 dagen).

In de krachtvoercomputer is de ruwvoeropname aangepast: Bij groep 1 staat het ruwvoeraanbod op 110%. Bij groep 2 staat het ruwvoeraanbod op 115-120%. Hiermee gaat Durk ervan uit dat de melkkoeien relatief meer ruwvoer opnemen en daardoor iets minder krachtvoer hoeven. Dit komt overeen met de ervaringen binnen de biologische melkveehouderij.

Actuele stand van zaken

Tijdens twee controles op 14 en 18 juni 2004 blijkt het tankcelgetal tweemaal in de 400.000 gekomen te zijn. Durk denkt dat de veestapel in deze periode uit balans is. Op basis van de MPR-lijst blijken hiervoor vooral vijf koeien verantwoordelijk te zijn. In oktober en november is het celgetalprobleem verder opgelopen. In de uitdraai van 26 november staan 31 koeien boven de 250.000. Hiervan heeft Durk er al vier opgeruimd. Voor een tiental dieren is het celgetal zorgwekkend en voor een ander tiental is de situatie op zijn minst twijfelachtig. Nadere analyse door Durk in december 2004 leidt nog

niet tot extra maatregelen. Hij hoopt het probleem met extra aandacht en zorg op te lossen. Durk houdt vertrouwen in het systeem, zoals hij dat al een aantal jaren toepast. Een oplopend tankcelgetal, waarbij hij geen extra maatregelen neemt, beschouwt hij als een cruciaal moment. Als het tankcelgetal weer zakt, werkt het systeem (nog steeds) niet. Is dit niet het geval, dan moet hij extra maatregelen overwegen. Hierbij zal Durk niet kiezen voor antibiotica.

Dit beeld heeft zich tot april 2005 voortgezet. Op het moment dat de dieren de weide ingaan, is het celgetal sterk afgangen. Momenteel ligt het al drie controles rond de 200. Tijdens de laatste controle op 11 mei 2005 zijn er slechts enkele dieren met een hoog celgetal. Hiervan is er een opgeruimd en de tweede had net afgekalfd. Van ca. vier/vijf dieren is het celgetal nog twijfelachtig.